

Anetta Zielińska

Rozwój społeczno-gospodarczy na obszarach chronionych

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 37/3, 157-166

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anetta Zielińska¹

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCY NA OBSZARACH CHRONIONYCH

Streszczenie

Rozwój społeczno-gospodarczy na obszarach chronionych jest możliwy poprzez ekologizację gospodarki w takich dziedzinach, jak: rolnictwo, turystyka, gospodarka leśna, drobny przemysł i rzemiosło skojarzone środowiskowo, działalność usługowa zrównoważona przyrodniczo. Natomiast ograniczenia działalności gospodarczej na tych obszarach dotyczą w szczególności przedsięwzięć o zwiększonej intensyfikacji gospodarowania oraz nowych inwestycji.

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-gospodarczy, obszar chroniony

Wprowadzenie

Zanieczyszczenie środowiska wpływa na jakość życia oraz na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego w przyszłości. Ochrona przyrody jest tylko wtedy skuteczna, gdy realizuje się ją na znacznie większym obszarze niż park narodowy czy inna forma chroniona, często w bezpośrednim sąsiedztwie człowieka, gdzie prowadzi on aktywną działalność gospodarczą. Każda dziedzina gospodarki wywiera wpływ na środowisko przyrodnicze.

Obszary chronione mają duże znaczenie społeczno-gospodarcze. Z tego powodu powinny podlegać ochronie w zakresie niezbędnym do podtrzymania funkcji kapitału naturalnego, restytucji i być racjonalnie wykorzystywane.

¹ Adres e-mail: anetta.zielinska@ue.wroc.pl.

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie przyrody, w systemie ochrony przyrody wyróżniamy między innymi formy ochrony obszarowej, takie jak:

- polskie parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu oraz
- europejskie obszary Natura 2000.

Jest oczywiste, że główną funkcją obszarów chronionych jest ochrona zasobów przyrody, której to funkcji musi być podporządkowana wszelka inna działalność gospodarcza i pozagospodarcza. Dlatego też racjonalne gospodarowanie na obszarach chronionych jest możliwe, pod warunkiem że nastąpi ściśle powiązanie funkcji gospodarczo-społecznych ze środowiskiem przyrodniczym w taki sposób, aby nie doprowadzić do utraty potencjału tego środowiska i zgromadzonego w jego ramach kapitału naturalnego.

Celem artykułu jest ukazanie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów chronionych, co przyczynić się może do lepszego zrozumienia przez społeczeństwo istoty tychże obszarów. To, co do tej pory uznawane było za ograniczenie, może zostać przekształcone w szansę. Na obszarach chronionych istnieje znaczący potencjał rozwojowy, który wpłynąć może na dynamiczny rozwój poprzez zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego.

1. Ograniczenia na obszarach chronionych

Zrównoważone gospodarowanie na obszarach chronionych polega na dostosowaniu struktury i intensywności gospodarki do wymagań środowiska przyrodniczego wynikających z jego walorów przyrodniczych. Koncepcja zrównoważonego gospodarowania ma na celu powiązanie funkcji społeczno-gospodarczych ze środowiskiem przyrodniczym i równocześnie niedoprowadzenie do utraty jego różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Należy stworzyć procedurę ekologizacji gospodarki² na obszarach chronionych. Wyznaczy ona granicę ludzkiej ekspansji, eksploatacji i poziom obciążenia środowiska przyrodniczego,

² „Ekologizacja gospodarki oznacza takie jej nowe ukierunkowanie, by przynosiła wyniki w większym stopniu zgodne ze zrównoważonym rozwojem (...). Celem gospodarki ekologicznej jest zniesienie powiązania między wzrostem gospodarczym a szkodliwym wpływem na środowisko. Musi ona być elementem strategii na rzecz rozwoju zrównoważonego, która zmierza do jakościowego wzrostu gospodarczego, pomagającego likwidować ubóstwo i niesprawiedliwość społeczną, a jednocześnie chroniącego środowisko będące podstawą egzystencji przyszłych pokoleń”. Por. *Rio+20: w kierunku gospodarki ekologicznej i lepszego zarządzania*, Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2011) 363 wersja ostateczna – Wkład europejskiego zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, Dz. Urz. UE C 376, 22.12.2011, s. 106.

a realizacja założeń rozwoju zrównoważonego wpłynie na zachowanie równowagi całych ekosystemów. Zrównoważone gospodarowanie w ramach obszarów chronionych eksploatuje zasoby, nie doprowadzając do degradacji systemów przyrodniczych i ich otoczenia oraz nie powodując zaburzeń stanu równowagi w środowisku przyrodniczym, a jednocześnie pozwala na zaspokojenie obecnych i przyszłych potrzeb społeczeństwa³.

Koncentracja na stosunkowo małym obszarze chronionym takich zadań, jak: przyrodnicze, gospodarcze, społeczne, instytucjonalne, przestrzenne skutkuje powstaniem konfliktów na styku przyroda–gospodarka człowieka oraz konfliktów przestrzennych.

Spółeczność lokalna postrzega formy obszarów chronionych jako ograniczenia w rozwoju. Jednakże społeczeństwo nie jest świadome, że utrata zasobów środowiska przyrodniczego ma często charakter nieodwracalny i w dłuższej perspektywie czasu pozbawia dany region szans rozwojowych.

Ograniczenia dotyczące sposobów gospodarowania na obszarach chronionych dotyczą przede wszystkim przedsięwzięć o zwiększonej intensyfikacji gospodarowania oraz nowych inwestycji, które muszą być poddawane ocenie oddziaływania na środowisko (OOŚ). Dopuszczone do realizacji będą tylko takie przedsięwzięcia, które nie pogorszą stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków na wyznaczonym dla nich obszarze chronionym. Przeprowadzanie OOŚ będzie dotyczyć nie tylko inwestycji planowanych w obrębie samego obszaru, ale także w najbliższym jego sąsiedztwie oraz wszystkich innych, które mogłyby mieć negatywny wpływ na jego walory przyrodnicze⁴.

Formy ochrony obszarowej mają wyszczególnione dopuszczalne i zabronione rodzaje gospodarowania w postaci licznych nakazów i zakazów uregulowanych w ustawie o ochronie przyrody w artykułach: 15 ust. 1, 17 ust. 1, 24 ust. 1, 33 ust. 1⁵.

³ Por. J. Solon, *Ocena zrównoważonego krajobrazu – w poszukiwaniu nowych wskaźników*, w: *Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego – przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską*, red. M. Kisotowski, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2004, t. XIII, s. 54.

⁴ Por. M. Makomaska-Juchiewicz, J. Perzanowska, *Ogólne zalecenia dla ochrony typów siedlisk oraz gatunków zwierząt (poza ptakami) i roślin wymienionych w załącznikach I i II Dyrektywy Siedliskowej, przewidziane na terenach Specjalnych Obszarów Ochrony sieci Natura 2000 w Polsce*, <http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000/pl/Adokumenty/zalecenia.pdf> (18.10.2006); M. Behnke, M. Kistowski, A. Tyszecki, *System ocen oddziaływania na środowisko w granicach obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz w Polsce*, Biuro Projektowo-Doradcze Eko-Konsult, Gdańsk, marzec 2004.

⁵ Ustawa z 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, DzU z 2009 roku, nr 151, poz. 1220.

Istnienie obszarów chronionych generuje pewne bariery lokalnej aktywności gospodarczej i społecznej, w szczególności są to ograniczenia dotyczące⁶:

- a) produkcji przemysłowej, tradycyjnego rolnictwa, konwencjonalnej turystyki czy transportu;
- b) inwestycji budowlanych i infrastrukturalnych, dla których należy przygotować OOS czy ocenę ryzyka ekologicznego;
- c) użytkowania nowoczesnych technik, technologii jeszcze niesprawdzonych środowiskowo i środków gospodarowania (na przykład chemiczne środki ochrony roślin, nawozy sztuczne czy użytkowanie organizmów modyfikowanych genetycznie);
- d) zmian na przykład stosunków wodnych czy w przekształcaniu krajobrazu na terenie obszaru chronionego;
- e) rekreacyjnego korzystania ze środowiska przyrodniczego przez społeczności lokalne oraz turystów;
- f) wprowadzania nowych rozwiązań ochronnych, które wynikają z rozwoju krajowego, unijnego i międzynarodowego prawa środowiskowego i realizacji przedsięwzięć oraz polityk ekologicznych.

2. Proekologiczna działalność gospodarcza

Rozwój społeczno-gospodarczy na obszarach chronionych nie może być rozumiany w sposób tradycyjny, ale powinien opierać się na zasadach trwałości i zrównoważenia. Oznacza to rozwój poprzez ekologizację gospodarki, jest to wyzwanie i swoisty paradygmat współczesności. Ekologizacja wpływa na rozwój gospodarczy oraz poprawę jakości życia społeczności lokalnych, która znajduje dodatkowe zatrudnienie i uzyskuje dochody z proekologicznej sfery aktywności gospodarczej.

Do proekologicznej działalności gospodarczej na obszarach chronionych w szczególności należy zaliczyć takie dziedziny, jak⁷:

- ekoagroturystykę,
- rolnictwo ekologiczne przyczyniające się do produkcji zdrowej żywności,

⁶ Por. A. Becla, A. Zielińska, *Problemy rozwoju małych miast na obszarach przyrodniczo cennych*, w: *Polityka rozwoju zrównoważonego oraz instrumenty zarządzania miastem*, red. J. Słodczyk, D. Rajchel, Uniwersytet Opolski, Opole 2006, s. 119.

⁷ A. Zielińska, *Gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce w kontekście rozwoju zrównoważonego*, Seria: Monografie i Opracowania nr 236, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013, s. 44.

- zrównoważoną gospodarkę leśną (pozyskanie drewna, runa leśnego czy myślistwo),
 - przyrodolecznictwo i lecznictwo uzdrowiskowe (wykorzystanie naturalnych warunków przyrodniczych do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego),
 - pamiątkarstwo, rękodzielnictwo.
- Potencjalny rozwój ekologizacji gospodarki został scharakteryzowany w zależności od formy obszaru chronionego (tabela 1).

Tabela 1. Działalność gospodarcza według form ochrony przyrody

Rodzaj działalności	Park narodowy, w tym ochrona:		Park krajobrazowy	Obszar chronionego krajobrazu	Obszar Natura 2000
	ściśła	częściowa			
Rolnictwo ekologiczne	–	x	+	+	+
Ekoturystyka	–	+	+	+	+
Agroturystyka	–	x	+	+	+
Turystyka uzdrowiskowa	–	+	+	+	+
Turystyka rowerowa	–	x	+	+	+
Turystyka masowa	–	x	x	+	+
Pielęgnacyjno-hodowlana gospodarka leśna	x	+	+	+	+
Pozyskanie runa leśnego, racjonalna gospodarka łowiecka	–	–	x	+	+
Pamiątkarstwo, rękodzielnictwo	x	+	+	+	+

(–) niedopuszczalna; (x) dopuszczalna; (+) zalecana

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Ziełińska, *Abilities of Running an Economic Activity on Protected Areas*, „Economics & Sociology” 2009, No. 2, vol. 2, s. 110.

Około 1/3 powierzchni użytków rolnych w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu to istotny potencjał gospodarczy dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji zdrowej żywności. Rolnictwo ekologiczne na obszarach chronionych (bez rezerwatów przyrody i parków narodowych, objętych ochroną ściśłą) polega między innymi na⁸:

- osiągnięciu wysokiej wydajności,
- gwarancji samowystarczalności żywnościowej przy zachowaniu ekonomicznej efektywności,
- społecznej akceptowalności,
- uwzględnianiu bezpieczeństwa środowiska przyrodniczego.

⁸ *Ibidem*, s. 180–181.

Na obszarach chronionych warto jest zachować tradycyjne praktyki rolnicze jako narzędzia ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów biologicznych. Rolnictwo ekologiczne na tych obszarach może przyczynić się do zwiększenia liczby ekogospodarstw, zwiększenia podaży i popytu na ekoprodukty oraz wykreowania lokalnych produktów, które staną się reklamą dla danego obszaru.

Obszary chronione to przestrzeń, w której bioróżnorodność stanowi bardzo istotny element atrakcyjności dla turystyki. Realizacja zrównoważonej turystyki wymaga dojrzałej świadomości ekologicznej zarówno podmiotów oferujących usługi turystyczne, jak i odbiorców tej oferty.

Rozwój turystyki zrównoważonej stwarza wiele możliwości dla obszarów chronionych, przyczyniając się do⁹:

- pobudzenia ducha przedsiębiorczości wśród miejscowej ludności,
- powstawania nowych miejsc pracy,
- wykreowania lokalnych produktów,
- przyciągnięcia do regionu środków finansowych, które generują powstawanie kolejnych przedsięwzięć.

Natomiast ekologiczna gospodarka leśna to również potencjalna działalność realizowana na obszarach chronionych. Lasy są naturalnym miejscem rekreacji i wypoczynku. Lasy ochronne, jako jeden z systemów użytkowania lasów, to wyodrębnione obszary leśne, które objęte są różnymi prawnymi czy tradycyjno-zwyczajowymi metodami ochrony w celu zachowania podstawowych elementów środowiska przyrodniczego. Forma ta stanowi najcenniejszy i najliczniej reprezentowany składnik wszystkich form ochrony przyrody. Na terenie parków narodowych lasy zajmują powierzchnię 62%, na terenie rezerwatów przyrody – 55,4%, w parkach krajobrazowych – 50,2%, a na obszarach chronionego krajobrazu – 31,4%¹⁰. Nowoczesna gospodarka zasobami leśnymi na obszarach chronionych realizuje takie zadanie, jak pozyskanie drewna i innych użytków leśnych w takiej ilości, aby nie doprowadziło to do zaburzenia równowagi ekosystemu leśnego.

Dodatkowym kierunkiem rozwoju obszarów chronionych jest przedsiębiorczość pozarolnicza, czyli drobny przemysł i rzemiosło skojarzone środowiskowo. Szans na największy rozwój upatruje się w przemyśle przetwórczym, wykorzystującym lokalne surowce rolnicze.

Dlatego też na obszarach chronionych należy zaktywizować już istniejące przedsiębiorstwa, takie jak: lokale gastronomiczne (na przykład restauracje,

⁹ *Ibidem*, s. 189.

¹⁰ *Ochrona środowiska 2012*, GUS, Warszawa 2012, s. 279, 286, 288, 292; *Leśnictwo 2012*, GUS, Warszawa 2012, s. 143.

cukiernie), piekarnie, tartaki, zakłady produkcji mebli, gospodarstwa rybackie i turystyki wędkarskiej, wędkarstwa sportowego (na przykład z organizacją zawodów i konkursów). Natomiast działalność skierowana do turystów dotyczy takich przedsięwzięć, jak: wypożyczanie oraz naprawa sprzętu sportowego i turystycznego (rowerów, nart zjazdowych i biegowych, rakiet do zimowej turystyki pieszej), sprzętu wędkarskiego, sprzętu kempingowego. Ciekawą ofertą skierowaną do turystów jest możliwość uczestniczenia w produkcji i wyrobieniu niektórych typowych dla tych obszarów produktów czy to żywnościowych, czy to rzemieślniczych¹¹.

Prowadzenie drobnej działalności przemysłowej na obszarach chronionych powiązane jest z sektorem usług. Najczęściej oferowane są następujące rodzaje usług: turystyczne, hotelarskie i gastronomiczne oraz handlowe. Aby usługi te mogły być właściwie świadczone, musi prawidłowo funkcjonować infrastruktura na przykład w postaci: hoteli, restauracji czy sklepów.

Wymienione potencjalne rodzaje działalności gospodarczej na obszarach chronionych stymulująco wpływają na gospodarkę i społeczność lokalną, gdyż¹²:

- a) sprzyjają ekologizacji tradycyjnych form gospodarowania i funkcjonujących już gałęzi gospodarki lokalnej;
- b) pozyskują różnorodne użytki pozaekonomiczne, zwłaszcza w postaci usług uzdrowiskowych i przyrodolecznictwa;
- c) wzrasta wartość nieruchomości zlokalizowanych w przestrzeni przyrodniczo cennej;
- d) generują dodatkowe miejsca pracy, czyli dodatkowe zatrudnienie i dochody;
- e) zwiększają mobilność społeczności lokalnej poprzez tworzenie miejsc pracy dorywczej i niepełnoetatowej (sezonowość prac w ochronie przyrody);
- f) promują aktywny wypoczynek weekendowy i zdrowy styl życia oraz upowszechniają koncepcje odpowiedzialności za własne zdrowie;
- g) pobudzają partycypację obywatelską (aktywny udział władz lokalnych i społeczności lokalnej w procesie zatwierdzania, planowania i monitorowania obszarów chronionych);
- h) wspierają obywatelskie inicjatywy ekoturystyczno-rolnicze i propagują postawy przyczyniające się do ochrony lokalnych zasobów środowiska przyrodniczego;

¹¹ Szerzej: A. Zielińska, *Gospodarowanie...*, *op.cit.*, s. 202.

¹² Patrz szerzej: *ibidem*; *eadem*, *Wpływ kapitału ludzkiego na funkcjonowanie obszarów przyrodniczo cennych*, „Ekonomia i Środowisko” 2006, nr 1(29); *eadem*, *Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych*, w: *Przedsiębiorstwo i państwo – wybrane problemy konkurencyjności*, red. T. Bernat, Katedra Mikroekonomii, Uniwersytet Szczeciński – Wydawnictwo Print Group Daniel Krzanowski, Szczecin 2007.

- i) wspierają regionalne i lokalne miejsca dziedzictwa kulturowego poprzez pielęgnowanie tradycji, zwyczajów i obyczajów;
- j) wspierają ochronę dziedzictwa kulturowego, rozwój zasobów kulturowych, międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne (na przykład międzynarodowa promocja kultury i wspieranie transgranicznej wymiany kulturalnej).

Dodatkowo w rozwoju społeczno-gospodarczym istotne są niewymierne korzyści pozaekonomiczne płynące z istnienia obszarów chronionych. Obszary te cieszą się zainteresowaniem ze względu na bogactwo środowiska przyrodniczego, ale również bogactwo kulturowe, w tym kultury ludowej.

Pozaekonomiczny potencjał obszarów chronionych widoczny jest również w „usługach” dostarczanych przez ekosystemy. Bezpośrednie korzyści z przyrody w postaci zdrowej żywności, wody pitnej, naturalnych paliw czy naturalnych włókien są ogólnie znane. Istotne są jeszcze korzyści, z których nie zdajemy sobie sprawy, takie jak: tworzenie gleb, neutralizacja zanieczyszczeń, ochrona przed żywiołami (wichurami, powodzią) oraz stabilizacja klimatu Ziemi.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej teoretycznej analizy można sformułować kilka wniosków:

- a) rozwój społeczno-gospodarczy na obszarach chronionych jest możliwy za pomocą takich dziedzin gospodarki, jak: rolnictwo, turystyka, gospodarka leśna, drobny przemysł i rzemiosło skojarzone środowiskowo, zrównoważona przyrodniczo działalność usługowa;
- b) ograniczenia w aspekcie działalności gospodarczej dotyczą w szczególności produkcji przemysłowej, tradycyjnego rolnictwa, konwencjonalnej turystyki, transportu, inwestycji budowlanych i infrastrukturalnych, które to dziedziny intensywnie wpływają na środowisko przyrodnicze;
- c) coraz większe znaczenie obszarów chronionych obserwuje się w ich niewymiernym potencjale pozaekonomicznym (kultura, tradycje, usługi ekosystemowe);
- d) społeczność lokalna musi być świadoma, że bogate zasoby środowiska przyrodniczego w dłuższej perspektywie czasu przyczynią się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Literatura

- Becla A., Zielińska A., *Problemy rozwoju małych miast na obszarach przyrodniczo cennych*, w: *Polityka rozwoju zrównoważonego oraz instrumenty zarządzania miastem*, red. J. Ślódczyk, D. Rajchel, Uniwersytet Opolski, Opole 2006.
- Behnke M., Kistowski M., Tyszecki A., *System ocen oddziaływania na środowisko w granicach obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz w Polsce*, Biuro Projektowo-Doradcze Eko-Konsult, Gdańsk, marzec 2004.
- Leśnictwo 2012*, GUS, Warszawa 2012.
- Makomaska-Juchiewicz M., Perzanowska J., *Ogólne zalecenia dla ochrony typów siedlisk oraz gatunków zwierząt (poza ptakami) i roślin wymienionych w załącznikach I i II Dyrektywy Siedliskowej, przewidywane na terenach Specjalnych Obszarów Ochrony sieci Natura 2000 w Polsce*, <http://natura2000.mos.gov.pl/natura2000/pl/Adokumenty/zalecenia.pdf>.
- Ochrona środowiska 2012*, GUS, Warszawa 2012.
- Rio+20: w kierunku gospodarki ekologicznej i lepszego zarządzania*, Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, COM(2011) 363 wersja ostateczna – Wkład europejskiego zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, Dz. Urz. UE, C 376, 22.12.2011.
- Solon J., *Ocena zrównoważonego krajobrazu – w poszukiwaniu nowych wskaźników*, w: *Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego – przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską*, red. M. Kisotowski, „Problemy Ekologii Krajobrazu” 2004, t. XIII
- Ustawa z 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, DzU z 2009 roku, nr 151, poz. 1220.
- Zielińska A., *Abilities of Running an Economic Activity on Protected Areas*, „Economics & Sociology” 2009, No. 2, Vol. 2.
- Zielińska A., *Gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce w kontekście rozwoju zrównoważonego*, Seria: Monografie i Opracowania nr 236, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013.
- Zielińska A., *Konkurencyjność obszarów przyrodniczo cennych*, w: *Przedsiębiorstwo i państwo – wybrane problemy konkurencyjności*, red. T. Bernat, Katedra Mikroekonomii, Uniwersytet Szczeciński – Wydawnictwo Print Group Daniel Krzanowski, Szczecin 2007.
- Zielińska A., *Wpływ kapitału ludzkiego na funkcjonowanie obszarów przyrodniczo cennych*, „Ekonomia i Środowisko” 2006, nr 1(29).

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT ON PROTECTED AREAS

Abstract

Socio-economic development on protected areas is possible through economy's ecologization thanks to such fields like: agriculture and its ecologization, tourism and its ecologization, forestry economics and its ecologization, small industry and craft environmentally associated, environmentally sustainable service activity. However, restrictions on business activity on these areas particularly concern ventures of increased intensification of management and new investments.

Keywords: socio-economic development, protected area

JEL Codes: Q15, Q26

Translated by Marta Mędrak